

LES APORTACIONS DEL DICIONARI NORMATIU VALENCIÀ*

Felip Gumbau Morera
IES José Vilaplana, Vinaròs

RESUM

El present treball mira d'analitzar amb serenitat i rigor les aportacions lingüístiques i socials del *Diccionari normatiu valencià* (DNV) amb motiu de la seua recent publicació virtual. Després de la justificació (§1), es tracten dos qüestions prèvies: explicar per què és necessari un diccionari normatiu valencià (§2) i analitzar el nostre sistema normatiu, que és compost naturalment de modalitats, però que per ara té anomalies (§3). Tot seguit (§4), ve la classificació d'una mostra representativa de les entrades i accepcions del DNV que no apareixen en el diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC). L'apartat següent (§5) és una valoració de les aportacions del DNV, la majoria de les quals són justificades, imprescindibles i positives. Finalment, l'últim apartat proposa solucions pràctiques i necessàries per a les limitacions del model normatiu actual (§6).

Paraules clau: *normativa lingüística, modalitats de la llengua, diccionari normatiu, principi de simetria, coordinació, alternativa*

ABSTRACT

Contributions of the *Diccionari normatiu valencià* (*Prescriptive Valencian Dictionary*)

This paper attempts to analyze calmly and rigorously the linguistic and social contributions of the *Prescriptive Valencian Dictionary* (*Diccionari normatiu valencià* or DNV), on the occasion of its recent publi-

* Este treball va obtenir el premi Joaquim Garcia Girona, sufragat per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, en la VI Jornada de Taula de Filologia Valenciana (2014).

cation online. After justification (§1), it deals with two preliminary issues. First it explains why we need a standard Valencian dictionary (§2) and it analyses our normative language system, which is naturally composed of different linguistic varieties but has some anomalies at the moment (§3). Afterwards (§4), there is a classification of a representative sample of words and meanings that are included in the DNV but are not included in the standard Catalan dictionary (Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans or DIEC). The following section (§5) is an assessment of the contributions of the DNV, most of which are justified, necessary and positive. Finally, the last section proposes practical and necessary solutions for the limitations of the current normative model (§6).

Keywords: *linguistic normativity, language varieties, standard dictionary, principle of symmetry, coordination, alternative*

1. JUSTIFICACIÓ

La publicació virtual del *Diccionari normatiu valencià* (DNV) el dia 5 de febrer de 2014 ha obert noves perspectives en la lexicografia normativa dels balears, els valencians i els catalans, i també ha alçat moltes suspicàcies entre una part de la societat per la incorporació de bona cosa de termes que fins ara no eren normatius. En efecte, eixe diccionari fa moltes aportacions lexicogràfiques en relació al que fins ara era l'únic diccionari normatiu de referència: el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC2).

L'objecte d'estudi del present treball és, precisament, l'anàlisi de les aportacions més destacades del nou diccionari, sense voluntat d'exhaustivitat. Però, alhora, el treball també pretén abordar les diverses qüestions controvertides que ha generat la publicació d'un diccionari normatiu fet des d'una perspectiva valenciana, tot a fi d'intentar fer pedagogia sobre un tema emocional especialment delicat com este i, sobretot, per tal d'oferir una alternativa a les limitacions del model normatiu actual.

2. ¿PER QUÈ UN DICCIONARI NORMATIU VALENCIÀ?

Abans d'analitzar l'interior del diccionari, és molt oportú preguntar-se per l'existència mateixa del diccionari. ¿Per què s'ha publicat un diccionari normatiu des d'una perspectiva valenciana?; ¿era necessari? Dedicar un apartat a intentar contestar eixa pregunta és primordial, vist que és una qüestió que afecta directament la concepció d'eixa obra (i, fins i tot, de la institució) i explica l'adopció de les diferents solucions lexicogràfiques.

En primer lloc, com la majoria de les llengües, tenim una normativa de base institucional, és a dir, la normativa l'elaboren institucions oficials, que s'encarreguen de legislar amb gramàtiques i diccionaris. Això no passa, en canvi, en l'anglès, llengua que no disposa de cap institució normativa oficial, sinó que la norma la marquen les universitats i la radiotelevisió. Des d'eixa perspectiva, per tant, cal entendre que la publicació d'un diccionari normatiu és necessària en una llengua com la nostra, que té una normativa tradicionalment institucionalitzada.

Ara bé, la pregunta clau és: ¿calia un diccionari normatiu fet des d'una perspectiva valenciana?; ¿no teníem ja un diccionari, el *Diccionari de la llengua catalana* de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans? Bona pregunta. La qüestió no és nova, per això. Cal no perdre de vista que l'any 1995, quan encara no existia l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, es van publicar simultàniament dos diccionaris, un a Barcelona i un a València: mentre que l'Institut d'Estudis Catalans llançava el *Diccionari de la llengua catalana*, la Generalitat Valenciana i l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana treien el *Diccionari valencià*. El tema és profund i mereix una resposta detinguda, ja que afecta l'interior del diccionari. Així, podem dir que hi han quatre raons que justifiquen un diccionari fet des de València.

A) LA IDENTITAT

Per a entendre per què era necessari que els valencians disposàrem d'un diccionari normatiu (i també d'una acadèmia), hem de ser conscients d'un fet social que és evident, encara que alguns sectors encara no ho accepten, i és que vivim –ens agrade o no– en una comunitat lingüística que té dos (inclús tres) sensibilitats identitàries: la valenciana i la catalana (i encara la balear). És per això que hem adoptat una normativa composta de modalitats. Encara que l'existència de modalitats diferents en una llengua no és la situació més idònia, ens adonem que en moltes llengües, fins i tot en les més importants demogràficament i socialment (com l'anglès i el castellà), la distribució d'una llengua en modalitats no només és un fet comú i assumit amb naturalitat pels parlants, sinó que és una resposta inevitable a la realitat social de la seua comunitat lingüística.

B) ELS PRECEDENTS

Precisament l'existència d'una clara identitat valenciana es manifesta en l'elaboració d'obres filològiques valencianes a partir de l'edat moderna, cosa que demostra la indiscutible voluntat dels valencians de bastir una modalitat pròpia de la llengua.

1764 Carles Ros: *Diccionario valenciano-castellano*

1839 Lluís Lamarca: *Ensayo de diccionario valenciano-castellano*

1851 Josep Escrig: *Diccionario valenciano-castellano*

1891 Joaquim Martí Gadea: *Novísimo diccionario general valenciano-castellano*

1921 Lluís Fullana: *Vocabulari ortogràfic valencià-castellà*

1932 Normes de Castelló

1937 Institut d'Estudis Valencians

1950 Manuel Sanchis Guarner: *Gramàtica valenciana*

1995 *Diccionari valencià* (Generalitat Valenciana - IIFV)

L'elaboració d'un diccionari normatiu valencià, per tant, s'assenta en una tradició lexicogràfica de gairebé tres-cents anys.

C) EL MODEL NORMATIU

Un altre factor que justifica l'existència d'un diccionari normatiu valencià és la concepció lingüística que tenia precisament el gran normativitzador de la llengua: Pompeu Fabra. I és que, quan Pompeu Fabra va normativitzar la llengua catalana a principis del segle xx, era conscient de l'existència de les tres identitats i ho reconeixia obertament en un article publicat en la revista *Nostra Parla* l'any 1920, arrellegat en l'epígraf 619 de les *Converses filològiques* de l'editorial Barcino.

«Nosaltres, catalans, no desitjaríem altra cosa sinó que emprenguésiu una obra de forta depuració del vostre idioma, encara que no us preocupéssiu gens d'acostar-vos al nostre català; que tractéssiu de descastellanitzar el valencià i, enriquant-lo, procurar acostar-lo al valencià dels vostres grans escriptors medievals».

Com a conseqüència, Fabra va concebre una llengua amb tres «modalitats».

«Molts valencians i balears creuen encara que l'obra d'unificació del català escrit suposaria la supeditació de llurs varietats dialectals al català de Catalunya. No, no es pretén de supeditar cap varietat a una altra: es tracta simplement que, dins cadascuna de les tres grans regions de llengua catalana, es realitzi una obra de depuració, de redreçament de la llengua. Cadascuna d'elles té els seus clàssics dins la nostra gran literatura medieval: que cadascuna els prengui per models per depurar i redreçar la seva varietat dialectal; i això sol faria que, sense sortir-nos els uns i els altres del nostre català, ens trobaríem escrivint modalitats no pas molt diferents d'una sola llengua literària».

D) LES NECESSITATS COMUNICATIVES

Finalment, el quart factor que justifica l'existència d'un diccionari normatiu valencià és la necessitat de reconèixer i dignificar paraules genuïnes imprescindibles en la comunicació entre els valencians i que, d'una altra manera, no serien normatives. Es tracta de paraules com *rosquilleta*, *templat*, *tabalada*, *muixeranga*, *comboi*, *picadeta*, *bambar*, *cotó-en-pèl*, etc., que no han aparegut en cap de les dos versions del *Diccionari de la llengua catalana*, únic referent de la normativa lexicogràfica fins ara. És potser la poca sensibilitat del diccionari català per l'adopció de paraules valencianes generals la que acaba de justificar definitivament la necessitat d'un diccionari normatiu valencià i li dóna sentit realment.

En conclusió, si existix un diccionari normatiu valencià és perquè hi ha una identitat valenciana clara que demana que es contemplen les variants de la modalitat valenciana, una modalitat reconeguda per Pompeu Fabra i avalada per uns precedents lexicogràfics que es remunten a fa quasi tres segles.

3. ENTRE LA NORMALITAT I L'ANOMALIA

En aquelles llengües que disposen de diferents identitats, l'existència de modalitats és un fet normal, acceptat i, fins i tot, inevitable i necessari. Les diferents identitats compartixen més del 90% de les solucions lingüístiques, però el fet de tindre una identitat diferenciada fa que sorgisquen variants pròpies, que no són més del 10% del conjunt de la llengua. Així passa en idiomes tan preponderants com l'anglès o el castellà: el fet que disposen de modalitats no té efectes negatius per a la llengua ni per al seu prestigi; ans al contrari: les modalitats són una solució de conveniència davant de l'existència de variants lingüístiques pròpies d'una identitat, les quals no són vistes com a un problema sinó com a una realitat.

Abans de mirar què passa a casa nostra, convé tindre una mica de perspectiva i mirar com és la normativa de dos llengües de referència: l'anglès i el castellà. Per començar, l'anglès, com ja sabem, no disposa de cap institució normativa, sinó que la seua normativa la configuren les universitats i la radiotelevisió. Així, no disposen d'un diccionari normatiu, sinó de diversos diccionaris amb prestigi, com l'Oxford, el Cambridge o el Collins. Tots tres oferixen en línia dos versions de consulta: la britànica i la nord-americana. Si provem de cercar la paraula *elevator* en la versió britànica del diccionari Oxford, ens informa que és el terme nord-americà per a *lift*. Semblantment passa amb termes d'ús freqüent com *centre*, *banque* o *colour* («British»), termes britànics que en la modalitat nord-americana són *center*, *bank* o *color* («US»), tal com informa explícitament el diccionari.

Per la seua banda, el castellà/espanyol disposa de vint-i-dos institucions normatives, aglutinades en l'ASALE, la Asociación de Academias de la Lengua Española, que està centralitzada en la Real Academia de la Lengua. El castellà disposa d'un únic diccionari normatiu, que és el *Diccionario de la lengua española* (DRAE), i les variants hi apareixen marcades amb abreviatures i, quan tenen una correspondència amb el castellà hispànic, remetent a la variant central. Per exemple, si hi cerquem el terme *colectivo*, ens informa que és un terme propi de l'Argentina, Bolívia, Equador, Paraguai i el Perú, i remet a *autobús*, que és la variant del castellà hispànic. Així passa amb molts altres termes, com ara *zagal* (*Esp. orient.* niño), *botana* (*Méx.* aperitivo) o *frijol* (*Am.* judía).

¿I què passa a casa nostra? Des del 1907, l'Institut d'Estudis Catalans ha pretés abraçar d'antuvi tot el domini lingüístic. Així, ha incorporat filòlegs valencians a la seua institució. No obstant això, la veritat és que la societat valenciana sempre s'ha vist amb la necessitat d'adaptar la normativa a la seua modalitat.

- L'any 1932, quan Pompeu Fabra publicava el *Diccionari general de la llengua catalana*, una representació de valencians signaven les Normes

de Castelló, en què acceptaven les normes de l'IEC però amb diverses adaptacions.

- L'any 1937 es fundava l'Institut d'Estudis Valencians, versió valenciana de l'Institut d'Estudis Catalans que només va existir dos anys.
- L'any 1995, alhora que l'IEC publicava el *Diccionari de la llengua catalana*, la Generalitat i les universitats valencianes publicaven el *Diccionari valencià*.
- Finalment, l'any 1998, amb la creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, s'oficialitzava la coexistència de dos institucions normatives per a la mateixa llengua.

La dualitat d'institucions i de diccionaris no és, *a priori*, una situació anò-mala. Ja hem vist que el castellà disposa de vint-i-dos acadèmies, ni més ni menys, i que l'anglès té dos models de diccionari (el britànic i el nord-americà). Per tant, que una llengua dispose de dos acadèmies i de dos diccionaris no és necessàriament un fet negatiu. Des d'eixe punt de vista, la nostra situació està dins de la normalitat.

Ara bé: encara que la dualitat és correcta i, en certa manera, comprensible, la nostra normativa té per ara dos anomalies, en les quals no cauen ni l'anglès ni el castellà: per un costat, les nostres dos institucions normatives encara no s'han coordinat i, per altre costat, com a conseqüència, hi han divergències entre els diccionaris. En altres paraules, el problema no és que hi hagen dos acadèmies i dos diccionaris, sinó que els dos diccionaris oferisquen solucions divergents per falta de cooperació entre les dos acadèmies. L'objectiu de l'apartat següent és, precisament, analitzar eixes divergències per veure què aporten. Finalment, comentarem la situació i n'oferirem una alternativa.

4. CLASSIFICACIÓ DE LES APORTACIONS

4.1. DOBLETS SIMÈTRICS

El *Diccionari normatiu valencià* es basa en un principi fonamental: incorpora tot el cabal lèxic consolidat pel *Diccionari de la llengua catalana*. Respecte a eixe cabal lèxic compartit, el diccionari valencià només aporta **diferències de preferència simètriques**: quan hi han variants geogràfiques (*espill* o *mirall*), el diccionari català es decanta per la variant més pròxima (*espill* remet a *mirall*), mentre que el diccionari valencià prioritza la variant valenciana (*mirall* remet a *espill*). De **doblets simètrics**, en trobem a la vora de **260** en el *Diccionari normatiu valencià*. Heus ací els doblats simètrics més destacats separats per un símbol d'igualtat (la primera variant és la que preferix el DNV i la segona, la que prioritza el DIEC2).

alfàbega = *alfabrega*

amerar = *amarar*

ametla = *ametlla*

arena = *sorra*

arrancar = *arrencar*

bellota = *gla*

bes = *petó*

botella = *ampolla*

calça = *mitja*

calcetí = *mitjó*

cementeri = *cementiri*

clau = *ullal*

cordell = *cordill*

dènou = *dinou*

dèsset = *disset*

encisam = *enciam*

espill = *mirall*

este = *aquest*

fesol = *mongeta*

granera = *escombra*

hui = *avui*

joguèt = *joguina*

llépol = *llaminer*

melic = *llombrígol*

meua = *meva*

nadar = *nedar*

nàixer = *néixer*

poal = *galleda*

prompte = *aviat*

rabosa = *guineu*

redó = *rodó*

roig = *vermell*

servici = *servei*

tomaca = *tomàquet*

traure = *treure*

xic = *noi*

...

És curiós el cas d'alguns doblats simètrics, que tenen una motivació no geogràfica, sinó merament lexicogràfica. Per exemple, els dos diccionaris incorporen els termes *cinema* i *cine*, però el DNV prioritza *cine*, mentre que el DIEC2 prioritza *cinema*.

<i>au</i> = <i>ocell</i>	<i>dentífric</i> = <i>dentífrici</i>	<i>tenis</i> = <i>tennis</i>
<i>cine</i> = <i>cinema</i>	<i>ensenyança</i> = <i>ensenyament</i>	<i>xòfer</i> = <i>xofer</i>
<i>col·leccionista</i> = <i>col·leccionador</i>	<i>eructe</i> = <i>rot</i>	...
<i>conversació</i> = <i>conversa</i>	<i>pèrit</i> = <i>perit</i>	

4.2. DOBLETS ASIMÈTRICS

Però les veritables aportacions del *Diccionari normatiu valencià*, és a dir, aquelles entrades que no apareixen en el *Diccionari de la llengua catalana*, són les més abundants i destacades. És per això, precisament, que el DNV conté unes **90.000 entrades**, moltes més que el DIEC2, que en conté 67.500.

Una petita part d'estes aportacions es deuen a la incorporació de **doblets asimètrics**. Els anomenem doblats perquè oferixen dos variants per a un mateix concepte, quan resulta que el DIEC2 estableix únicament una solució. D'altra banda, diem que estos doblats són asimètrics perquè apareixen en un diccionari i en l'altre no, de manera que no hi ha correspondència entre ambdós diccionaris. Concretament, els doblats asimètrics són variants exclusives que aporta el *Diccionari normatiu valencià*.

4.2.1. VARIANTS SECUNDÀRIES

Un grup de doblats asimètrics el formen variants que són secundàries, és a dir, que la variant exclusiva que incorpora el diccionari valencià (per exemple, *bar-*

co) remet a l'entrada principal (*vaixell*). Així, allà on el DIEC2 només ofereix una solució (*vaixell*), el DNV accepta dos variants (*vaixell* i *barco*), de les quals l'exclusiva és secundària i remet a la principal (*barco* → *vaixell*). En el DNV hi han **més de 250** variants exclusives secundàries, algunes marcades com a col·loquials; heus-ne ací una mostra representativa.

abraç → abraçada
 acaminar [*col.loq.*] → caminar
 apretar → polsar
 arraïl → arrel
 arrastrar → arrossegar
 avort → avortament
 barco → vaixell
 bici [*col.loq.*] → bicicleta
 bonico [*col.loq.*] → bonic
 borrar → esborrar
 cego → cec
 cult → culte
 decepcionar → decebre
 deprendre → aprendre
 despedir → acomiadar
 divorç → divorci
 enterar-se → assabentar-se
 enterro → soterrar
 escamarrar → escamarlar
 estómeç → estómac
 estral [*col.loq.*] → destral
 fastidiar [*col.loq.*] → enfastidir
 giner [*col.loq.*] → gener

invadir → envair
 llangostí → llagostí
 llògic [*col.loq.*] → lògic
 malíccia [*col.loq.*] → malícia
 melena → cabellera
 mentira → mentida
 mentres → mentre
 micro [*col.loq.*] → micròfon
 montanya → muntanya
 palmito → ventall
 panader → forner
 pataca → creïlla
 peluca → perruca
 rellampec → rellamp
 rellonge [*col.loq.*] → rellotge
 retor [*col.loq.*] → rector
 robo [*col.loq.*] → robatori
 sancer → sencer
 sorier → xafarder
 tio → oncle
 vore → veure
 xillar [*col.loq.*] → cridar
 xorro → raig
 ...

A este conjunt, cal afegir tres grups més de variants exclusives secundàries.

- **-ista (o -iste -a):** artista (o artiste -a), bromista (o bromiste -a), futbolista (o futboliste -a) ...
- **-esa (o -ea):** avesar (o avear), bellesa (o bellea), noblesa (o noblea) ...
- **pronúncia:** diumenge [diumenge] o [dumenge], perdre [perdre] o [pedre], seixanta [seixanta] o [sixanta] ...

4.2.2. VARIANTS PRINCIPALS

El grup més nombrós de doblats asimètrics el formen variants que, a més de ser exclusives del DNV, reben la categoria d'entrades principals. Així, mentre que el DIEC2 proposa una solució única (*ronyó*, per posar un cas), el DNV accepta dos variants (*ronyó* i *renyó*), de les quals l'exclusiva és la principal (*renyó*) i la compartida és la secundària (*ronyó* remet a *renyó*). En el DNV hi han **més de 400** variants exclusives principals, de les quals reproduïm les més representatives separades amb una barra inclinada (*renyó / ronyó*).

albergina / albergínia
 alguatzil / algutzir
 anou / nou
 argilaga / argelaga
 arropir / arrupir
 arrunsar / arronsar
 arxipèleg / arxipèlag
 assentar / asseure
 bàlsem / bàlsam
 bambolla / bombolla

basca / xafogor
 baül / bagul
 becada / becaina
 bollir / bullir
 bragues / calces
 canella / canyella
 caparra / paparra
 carquinyol / carquinyoli
 celest / celeste
 ciprer / xiprer

clevill / escltxa
 clòtxina / musclo
 desaiqüe / desguàs
 desvetlar / desvetllar
 dislèxic / dislèctic
 engrunsar / gronxar
 escopinada / escopinada
 espentar / empènyer
 falaguera / falguera
 fartar / afartar
 febra / febre
 fil d'aram / filferro
 flemó / flegmó
 galleta / galeta
 llanda / llauna
 llicsó / lletsó
 màsquera / màscara
 minifalda / minifaldilla
 monyica / canell
 nano / nan

palissa / pallissa
 picaport / picaporta
 provador / emprovador
 prunyó / penelló
 puro / cigar
 renyó / ronyó
 roín / dolent
 sàndwix / sandvitx
 secar / assecar
 sépia / sípia
 serrutx / xerrac
 sordera / sordesa
 topetar / topar
 ultravioleta / ultraviolat
 xafar / trepitjar
 xanglot / singlot
 xàrcia / xarxa
 xitxarra / cigala
 ...

A este conjunt, cal sumar-hi dos grups més de variants exclusives principals.

- El nom de les lletres: efe/efa, ele/ela, eme/ema, ene/ena, erre/erra i esse/essa
- L'accentuació de la *e*: alé (o alè), anglés (o anglès), café (o cafè), desé (o desè), interés (o interès) ...

4.2.3. DIVERGÈNCIES

Finalment, hi ha un grup reduït de dobles asimètrics que anomenem ací divergències. Encara que són anecdòtiques, representen l'expressió màxima de la descoordinació entre ambdós diccionaris, vist que un mateix concepte és expressat d'una manera en el DNV (*rata penada*) i d'una altra manera en el DIEC2 (*ratapenada*). Comparant tots dos diccionaris, hem detectat 26 divergències de tres classes diferents. En la llista següent, apareixen separades amb un símbol de desigualtat, de manera que la primera solució és la del DNV i la segona és la del DIEC2 (*rata penada* ≠ *ratapenada*).

- **Divergències gràfiques:**

Císter ≠ Cister

contracolp ≠ contracop

malhumor ≠ mal humor

meló d'alger ≠ meló d'Alger

patulea ≠ patuleia

quetxup ≠ quètxup

raïl ≠ rail

rata penada ≠ ratapenada

rock ≠ rock

tave ≠ tàvec

tòs ≠ tos

- **Divergències morfològiques:**

bastant ≠ bastant -a

coent -a ≠ coent

lluent -a ≠ lluent

pudent -a ≠ pudent

revolut -uda ≠ revolut -a

sapastre -a ≠ sapastre

- **Divergències lèxiques:**

arrop i talladetes ≠ arrop

atovó ≠ tovote

fregona ≠ pal de fregar

granereta ≠ escombreta

panfígol ≠ pa de figues

passé ≠ passi

peple ≠ pèplum

posagots ≠ rodal

xoriç ≠ xoriço

4.3. PARAULES NOVES

Les aportacions del *Diccionari normatiu valencià* que hem vist fins ara són dobles, és a dir, dos variants per a un mateix concepte. I ja hem vist que un petit grup només aporta un canvi de preferència (*calça = mitja*), mentre que el grup més nombrós comporta una asimetria, ja que incorpora variants que no estan en el diccionari germà (*mentira* → *mentida*, *febra* / *febre*, *quetxup* ≠ *quètxup*).

Però el gruix més gran d'aportacions del DNV –amb diferència– no són els dobles, sinó les «paraules noves», és a dir, termes que aporten significats o matisos nous sense crear cap variant. Encara que estes aportacions segueixen sent asimètriques (apareixen en el DNV però no en el DIEC2), no entren en conflicte amb paraules del diccionari català, com feien els dobles, sinó que amplien i enriquixen el cabal lèxic. Malgrat que el buidatge efectuat no és exhaustiu, podem assegurar que, per cada doblet que aporta el diccionari valencià, hi han

cinc paraules noves com a mínim. Tot seguit, presentem les paraules noves que aporta el DNV classificades en cinc grups.

4.3.1. NEOLOGISMES

Un primer grup de paraules noves exclusives del DNV el conformen els neologismes, que són termes que s'han creat i s'han popularitzat recentment. Heus-ne ací una mostra representativa.

abrillantador	cel·lo	impàs	salsitxó
acústica	cooperant	licra	sandwixera
aikido	cotilló	liftar	semidesnatat
allargador	crac	manter	semisec
anticaspa	cúrling	meca	valenciana
ariet (<i>ESPORT</i>)	debacle	napolitana	vaselina
autogol	dòberman	nyoqui	velcro
baffe	espònsor	pàdel	vidència
baguet	estand	papes	voràgine
batí	euríbor	paritori	whiskeria
blaver	flexo	opa	xapata
bolo	genocida	parafernàlia	xatejar
bombó	gintònic	pop	xic
caçatalents	glacé	porexpan	xilena
caputxino	glamurós	quiròfan	...
casserolada	gripar-se	retrospectiva	

4.3.2. MANLLEU

El segon grup de paraules noves el formen els manlleus, és a dir, paraules que hem amprat d'altres llengües. Com que mantenen la seua grafia original, el diccionari escriu estos vocables en cursiva. En reproduïm ací una selecció, que va de la llengua que té més manlleus a la que en té més pocs.

- De l'anglés: *airbag, catering, cowboy, fitness, folk, hippy, looby, look, miss, punk, scout, sexy, software, topless...*
- Del llatí: *alma mater, cum laude, modus vivendi, urbi et orbi...*
- De l'italià: *a cappella, capo, cello, mozzarella, paparazzi, tutti frutti...*
- Del francès: *caniche, partenaire, reprise, souvenir, sommelier...*
- Del basc: *ikurriña, marmitako, zulo...*
- Del castellà: *mariachi, mojito, orujo...*
- Del japonés: *geisha, taekwondo...*
- Del portugués: *bossa nova, favela...*

4.3.3. LÈXIC GENUÍ

El tercer grup el constituïx un seguit de paraules que s'usen de forma general en valencià (i, sovint, també en parlars de les Illes Balears i de Catalunya). Es tracta, generalment, de paraules que apareixen recollides en el *Diccionari català-valencià-balear*, però que no surten en el diccionari de l'IEC. En algun cas, generen doblats. Ací n'hi ha una mostra.

ablair

animalot

bambar

afaram

apreci

barata (*prep.*)

aïna

arrear

baso

batistot	mascletada	sabatada
brífola	modos	saginer [<i>ETNOL.</i>]
burrera	modorro	sarabastall
catxamona	morrandes	sarpada
comboi ('il·lusió')	nóvio -a	socarrat [<i>GASTR.</i>]
corrompina	pagat -ada ('satisfet')	soflimar
cotó-en-pèl	panoli	soleguer
cutxamander -a	passera	sorier -a
deslligo	patxorra	sostovar
desperdigolar	pericana [<i>GASTR.</i>]	tabalada
dolent -a ('malalt')	perterir	taüt (<i>f.</i>)
dotor -a	pesteta	templat -ada
empinat -ada	picadeta	trobo
encalar	pito -a [<i>col·loq.</i>]	trompellot
encanar-se	polo [<i>ALIM.</i>]	tufar-se
esbelegar	pòsit [<i>DRET</i>]	vaqueta [<i>ZOOL.</i>]
escarbar	prim [<i>ALIM.</i>]	ventolera
espavil	prima [<i>ALIM.</i>]	xarrada
fideuada	rantella	xicotiu -a
flendi	rebolicar	xitxa
fumet	rebordonit -ida	...
gaiata [<i>ETNOL.</i>]	rebotir	
garrama	rebuscar	
garramanxo	remostró	
gorrinada	repent	
granota [<i>ESPORT</i>]	roll	
herber	rosquilleta	
javalloies	rotllet	
malagana	ruc ('enrabiada')	

4.3.4. LÈXIC COL·LOQUIAL

El quart grup de paraules noves està format per vocables d'ús col·loquial. L'aportació que fa el *Diccionari normatiu valencià* en este apartat és considerable, atés que conté 1272 paraules col·loquials, gairebé mil més que el *Diccionari de la llengua catalana* de l'IEC, que només en conté 299.

acollonant	descollonar-se	moniato
anti	emparrat -ada	mono ('addició')
apardalat -ada	enredro	pillo -a
apocuinar	espitós -osa	quinto [BEG.]
birra [BEG.]	estropejar	rabó
bovo -a	farragós -osa	tamany
cabrejar	flato	teclós -osa
cagada ('erro')	flipar	tio
calimotxo	fumeta	tonya
caracollons	macarra	trage
carinyo	mangar	tonto -a
ceba ('colp')	manyó -a	xitxo
clavada	marxós -osa	xoto -a
cridata	metralla ('xavalla')	xufa
cubata	mixino	xurra
cutre	moguda	xutar-se
		...

4.3.4. LOCUCIONS

Finalment, el grup que fa cinc és el de les locucions. I ací l'aportació del DNV és encara més formidable, vist que conté 4087 locucions, més de tres mil més

que el DIEC2, que en conté 883. D'acord amb estes dades, podem afirmar que el ric cabal de locucions és la contribució lexicogràfica més significativa del diccionari de l'Acadèmia. Heus-ne ací un repertori breu.

- **Adverbials** (*loc. adv.*): en acabant, a la millor, en l'actualitat, a les hurtres, a estall, en porreta, a rastrons, d'etiqueta, d'arrapa-i-fuig, en un bufit, a mansalva, com qui no vol la cosa...
- **Adjectives** (*loc. adj.*): més sec que un abadejo, més roïn que la tinya, més marejat que un allioli, més llarg que un dia sense pa, blanc com la neu, dur com una pedra...
- **Interjectives** (*loc. interj.*): a quin sant?, carril i via ampla ...
- **Substantives** (*loc. subst.*): excuses de mal pagador, misèria i companyia, el bo i millor ...
- **Prepositives** (*loc. prep.*): a base de, a mitan [*col·loq.*]
- **Conjuntives** (*loc. conj.*): per a que [*col·loq.*]
- **Frases fetes** (*loc. verb.*): fer-se l'ànim, saber mal, anar a més, fer cosa, ser més burro que Tacó, no dir ni xufa, acabar com el ball de Torrent, ser l'amo del carxofar, tornar (o tornar-se) carabassa, ser-ne cent i la mare, ser una escopinyada (d'algú), valdre més l'espart que l'escurada, enviar a pastar fang ...
- **Refranys** (*loc. orac.*): fes bé i no faces mal, i altre sermó no cal / qui no vullga pols que no vaja a l'era / alaba't ruc, que a la fira et duc / torna-li la trompa al xic / qui no tinga memòria, (que tinga) cames / canten carres i callen barbes / fer com fan no és pecat / si no vols caldo, tres tasses / qui guisa dolç guisa per a molts i qui guisa salat guisa per al gat ...

4.4. RECAPITULACIÓ

Recapitulant, estes són les dos classes d'aportacions del *Diccionari normatiu valencià*:

1. Doblets

1.1. **Simètrics**: *nadar = nedar, roig = vermell...*

1.2. Asimètrics

1.2.1. Variants secundàries: *enterar-se → assabentar-se, vore → veure...*

1.2.2. Variants preferents: *assentar / asseure, bragues / calces...*

1.2.3. Divergències: *tòs ≠ tos, coent -a ≠ coent...*

2. Paraules noves

2.1. Neologismes: *baguet, pàdel, xatejar...*

2.2. Préstecs: *'catering', 'mozzarella', 'souvenir'...*

2.3. Lèxic genuí: *dotor, fideuada, templat...*

2.4. Lèxic col·loquial: *apardalat, cabrejar, marxós...*

2.5. Locucions: *en un bufit, fer cosa, no dir ni xufa...*

5. VALORACIÓ DE LES APORTACIONS

Vistes les dades, podem concloure que les aportacions del *Diccionari normatiu valencià* segueixen cinc criteris bàsics:

1. Incorporació de **tot el cabal lèxic** consolidat pel *Diccionari de la llengua catalana*.
2. **Priorització** de les variants valencianes (doblets simètrics): *encisam, melic, traure...*
3. Incorporació de **variants valencianes noves** (doblets asimètrics): *baül, fartar, sépia...*

4. Incorporació de **paraules generals** de la llengua: *cooperant, napolitana, xatejar...*
5. Incorporació de **paraules i expressions genuïnes**: *cotó-en-pèl, tio, a mansalva...*

No cal dir que els dos primers criteris no generen cap conflicte amb el diccionari germà. De fet, el primer criteri és un autèntic al·legat en favor de la **unitat de la llengua**, molt més potent encara que les encertades definicions dels termes *valencià* o *català*, que tanta polseguera aixequen entre els sectors socials que volen més mal que bé per a la llengua pròpia dels valencians.

Pel que fa al segon criteri, que és el de la prioritització de les variants valencianes, el diccionari de l'Acadèmia es basa en el principi fonamental que ha de regir qualsevol normativa lingüística composta: el **principi de simetria i reciprocitat**. Este principi partix del reconeixement mutu i implica que els diversos diccionaris normatius de què disposa una llengua han de contindre el mateix cabal lexicogràfic, de manera que les úniques diferències provinguen de la prioritització de les variants pròpies. Com és esperable i desitjable, el tractament que fan els dos diccionaris nostres dels aproximadament 260 doblats de l'estil de *hui* / *avui* és perfectament simètric o recíproc, per això estos doblats diem que són simètrics: en ambdós obres trobem les variants *hui* i *avui*, però en el diccionari valencià *avui* remet a *hui*, mentre que en el diccionari català *hui* remet a *avui*.

Ara bé: a partir del tercer criteri, deixa d'existir una correspondència harmònica entre tots dos diccionaris normatius. Concretament, en els criteris que fan tres, quatre i cinc, el *Diccionari normatiu valencià* aporta solucions lingüístiques noves, cosa que explica les més de 30.000 entrades que separen el DNV del DIEC2. És evident que esta no és la situació desitjable. La potestat per a modificar la normativa lingüística és, indubtablement, de les dos institucions, i qualsevol canvi ha de ser aprovat conjuntament. Tanmateix, la reprovació a l'AVL, tot i ser justificada, és injusta. ¿No fou també un error que l'Institut pu-

bliqués en 2007 la segona edició del *Diccionari de llengua catalana* sabent que l'Acadèmia feia cinc anys que preparava el seu diccionari? Mal que ens pese, diguem que totes dos institucions en tenen la culpa. Reprenent el que déiem al principi, el problema no és que hi hagen dos institucions ni dos diccionaris, sinó que les dos institucions estiguen a hores d'ara descoordinades i publiquen obres divergents, com és el cas. Al capdavall, allò que percep l'usuari és que l'IEC mira cap un costat i l'AVL mira cap a un altre costat. Tot i això, encara que les desavinences són públiques i notòries, u no pot resignar-se a admetre que eixa situació és sana, normal i profitosa.

En descàrrec del *Diccionari normatiu valencià*, que és el que s'endú les garrotades, també cal remarcar una dada no poc significativa, i és que la immensa part de les aportacions exclusives, que corresponen al **criteri quart** i representen entre el 85 i el 90%, no entren pas en conflicte directe amb les solucions del *Diccionari de la llengua catalana* de l'IEC, sinó que, contràriament, amplien i enriqueixen el cabal lèxic comú. De fet, moltes de les incorporacions que fa el diccionari valencià, com ara *baguet*, *flexo*, *leotards*, *pàdel*, *quiniela* o *voràgine*, donen per fi resposta a una demanda llargament desatesa i omplin un buit incomprensible que manta vegada els professionals de la llengua han criticat del diccionari de l'IEC, que ha sigut massa refractari a la incorporació de conceptes i termes nous d'ús general. Moltes d'eixes paraules ja apareixien en el *Gran diccionari de la llengua catalana* (GDLC), però moltes altres, com ara *abrillantador*, *adossat* o *àrea* (d'un camp d'esports), són incorporades valentament pel DNV. Este criteri inclusiu del diccionari de l'Acadèmia, per tant, tot i no ser consensuat amb l'Institut, està més que justificat; ben mirat, el que caldria justificar és el criteri tan restrictiu del diccionari de l'IEC. La pregunta és: ¿per què no apareixen eixes paraules en el DIEC?

Pel que fa a la incorporació de paraules i expressions genuïnes, que corresponen al **criteri cinqué**, el *Diccionari normatiu valencià* infringeix el principi de simetria amb el diccionari germà per tal de donar resposta a les necessitats co-

municatives dels valencians, sovint encorsetats per un diccionari normatiu (el de l'IEC) no prou representatiu. Per posar un exemple, si haguérem de fer cas estrictament al *Diccionari de la llengua catalana*, una paraula tan nostrada com és *muixeranga* encara ara no seria normativa. Potser l'any 2007, quan es va publicar la segona edició del diccionari català, l'IEC va perdre una oportunitat immillorable per a donar resposta a les necessitats de la societat valenciana i, incomprendiblement, va deixar d'incorporar paraules tan poc susceptibles de polèmica com *alboraiet*, *apreci*, *batistot*, *blaver*, *bragues*, *clòtxina*, *empinat*, *fideuada*, *de repent*, *rosquilleta*, *tomatina* i *tufar-se*, entre altres, moltes d'elles contemplades en el defenestrat *Diccionari català-valencià-balear*. És potser l'actitud tan poc integradora del DIEC2 la que justifica l'existència del *Diccionari normatiu valencià* i li dona encara més sentit. Sent que la identificació de la societat amb la normativa és essencial per al manteniment de la llengua, no podem permetre'ns el luxe de deixar paraules vives i contrastadament genuïnes fora de la normativa, sinó que han de tindre cabuda indiscutiblement en el diccionari normatiu. I ací, novament, el criteri del DNV està justificat.

La incorporació de lèxic col·loquial i de locucions no planteja tampoc, en general, cap conflicte amb les entrades del DIEC2. D'una banda, el diccionari de l'Acadèmia incorpora, amb la respectiva marca [*col·loq.*], paraules vives del llenguatge col·loquial que són generals en gran part de la llengua i que afavoreixen una major expressivitat i una major identificació dels usuaris amb el diccionari, com ara *acollonant*, *apoquinar*, *bovo*, *carinyo*, *emparrat*, *espitós*, *mono*, *tratge* (escrit *trage*) o *tonto*, entre altres. I, de l'altra banda, arreplega una enorme riquesa d'expressions vives que, altrament, no apareixerien en cap diccionari normatiu: locucions (com *a rastrons* o *en porreta*), frases fetes (com *fer cosa* o *no dir ni xufa*) i refranys (com *qui de Déu fuig, debades corre*).

Al cap i a la fi, doncs, les úniques aportacions que entren en conflicte directe amb les solucions del DIEC2 corresponen al **criteri tercer**, ja que es tracta de variants valencianes exclusives. Estos doblats, però, resulta que només repre-

senten, si fa no fa, entre el 10 i el 15% de les solucions exclusives que oferix el diccionari, de manera que són aportacions quantitativament minoritàries. En parlem a continuació.

6. PROPOSTA

No es tracta ací d'aprofundir en les causes que expliquen l'existència de dos diccionaris tan diferents l'un de l'altre, perquè la qüestió és força profunda, però sí que podem deduir que hi influïxen dos factors: la concepció de la llengua (centralitzadora o policèntrica) i la concepció del diccionari (restrictiva o inclusiva). Així, per una part, l'Institut d'Estudis Catalans entén el conjunt de la llengua com a un tot relativament unitari que s'adequa a la modalitat catalana, per això el seu diccionari no conté massa variants, i concep el diccionari com a una obra restrictiva, cosa que explica les poques entrades que té (67.500) a comparació, per exemple, del *Gran diccionari de la llengua catalana*, que en té 83.500, o del *Diccionario de la lengua española*, que actualment en té 93.111. Per una altra part, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua entén el conjunt de la llengua com a una coordinació de modalitats, entre elles la valenciana, per això el diccionari conté bona cosa de paraules noves i de variants, i concep el diccionari com a una obra inclusiva, cosa que explica la gran quantitat d'entrades que té (més de 90.000).

Davant de la situació actual, el compromís cívic obliga a tres coses: en primer lloc, valorar molt positivament tot el camí fet fins ara i entendre que la situació actual no és definitiva, sinó un procés que està en fase de construcció; en segon lloc, no tirar per terra ni la faena de l'IEC ni la de l'AVL, ni deixar malparada qualsevol de les dos institucions sense fonament, sinó sumar esforços i voluntats per a bastir una normativa més representativa; i en tercer lloc, no llançar missatges catastrofistes gratuïts, sinó oferir vies reals de solució al

conflicte. És precisament la voluntat de proposar alternatives allò que motiva el present treball, juntament amb la convicció que el restabliment del principi de simetria entre els dos diccionaris normatius, entre altres factors, possibilitarà que tinguem una llengua més rica, forta i pròspera.

6.1. DOS PRINCIPIS FONAMENTALS

El primer principi fonamental per a desencallar el conflicte és, no cal dir-ho, el de la **coordinació institucional**. Per a fer-lo efectiu, però, cal un pas previ: el reconeixement mutu. I este és, precisament, el gran tronc que barra el camí de l'entesa. És sabut que l'Institut d'Estudis Catalans ha pretés abraçar des dels orígens tot el domini lingüístic i s'ha nodrit de filòlegs valencians, per això l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, des de la seua creació relativament recent (1998), ha sigut vista com a una institució que li ha pres una part de les competències. Siga com siga, però, l'Acadèmia és una institució completament legítima i l'Institut ha de saber que la resolució del conflicte passa necessàriament per reconéixer-la com a col·laboradora, i no pas com a rival. Tal com deia Albert Pla Nualart en un interessant article del número 2 de la revista *Aula de Lletres Valencianes*, voler fer un estàndard únic sense unitat política és posar el carro davant dels bous. És ben fàcil: cal acceptar que la llengua disposa de dos (o tres) modalitats i de dos institucions normatives: una per a la modalitat valenciana (l'AVL) i una altra per a la modalitat catalana i balear (l'IEC). No oblidem que el castellà en té vint-i-dos, d'acadèmies. Tot és qüestió de voluntat. I no és exagerat afirmar que la voluntat seria la clau que obriria les portes a la peremptòria coordinació institucional, la qual caldria fer efectiva amb reunions periòdiques en seus preferiblement itinerants: ara a Barcelona, ara a València, ara a Palma.

Una volta superat el primer escull, vindria el segon principi fonamental: l'**elaboració de diccionaris simètrics**. Encara que l'opció més bona seria dis-

posar d'un sol diccionari (potser es podria dir *Diccionari català-valencià*), l'opció més viable, veient com van les coses, és la dualitat de diccionaris. Siga com siga, però, la prioritat és treballar per resoldre les asimetries entre els dos diccionaris. El resultat hauria de ser que els dos diccionaris foren recíprocs, és a dir, que continguessen les mateixes entrades i subentrades i, preferiblement, les mateixes definicions, i que les dos úniques diferències foren els canvis de preferència i la modalitat lingüística dels articles. Potser és demanar molt, però no és demanar massa.

6.2. DOS PRINCIPIS LEXICOGRÀFICS

Per tal d'elaborar diccionaris simètrics, és obvi que l'Institut i l'Acadèmia deurien arribar a acords sòlids; un punt de partida podrien ser els dos principis lexicogràfics següents.

En primer lloc, cal revisar en profunditat el criteri per a la **incorporació de lèxic general**. A parer nostre, els dos diccionaris normatius deurien acceptar sense complexos un bon nombre de neologismes (*baguet, flexo, leotards...*), manlleus (*'catering', 'look', ' paparazzi'...*) i paraules d'ús general consolidades (*disfrutar, recapacitar...*). En eixe sentit, el *Diccionari normatiu valencià* ha avançat molt la tasca, encara que les seues propostes lexicogràfiques s'haurien de sotmetre novament a estudi. Per contra, el *Diccionari de la llengua catalana* deuria posar-se al dia, i molt. La veritat és que no s'entén com el DIEC, fins i tot en la reedició del 2007, pot permetre's la llicència de deixar d'incorporar paraules tan imprescindibles. La qüestió és encara més incomprendible quan resulta que els agents lingüístics més acreditats, com ara el Centre de Terminologia Catalana –del qual forma part la Secció Filològica de l'IEC– o l'Enciclopèdia Catalana, ja fa temps que tenen integrades esta classe de paraules en els seus treballs lexicogràfics.

En eixe sentit, és ben significativa l'explicació que dona la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA) en el seu portal lingüístic, anomenat *esadir.cat*. La reproduïm perquè és digna de ser comentada.

«El fet que una paraula encara no surti al diccionari normatiu no vol dir automàticament que no la puguem fer servir mai a la nostra programació».

«Els mitjans de comunicació reflecteixen els usos lingüístics habituals de la societat actual i, per tant, sovint han de fer servir neologismes, col·loquialismes, paraules d'argot, etc.»

D'estes paraules es desprén que, per a la Corporació, el *Diccionari de la llengua catalana* es queda curt i no representa prou «els usos lingüístics habituals de la societat actual»; en conseqüència, es veu en la necessitat d'ampliar-lo pel seu compte. En certa manera, els mitjans de comunicació, que són els que veritablement treballen la llengua sobre el terreny, estan fent la faena de la Secció Filològica de l'IEC, cosa que no deixa ben parada la institució normativa.

El divorci declarat entre el «diccionari normatiu» i els «usos lingüístics habituals», però, no és una cosa nova. L'any 1998, només tres anys més tard de la publicació del DIEC, Lluís López del Castillo ja s'havia vist en la necessitat de publicar el *Diccionari complementari del català normatiu* (Edicions 62), en el qual recollia, tal com diu la portada, «un repertori útil i imprescindible amb les paraules i les accepcions que, malgrat ser usuals i vàlides, encara no figuren en els diccionaris normatius». Aquell breu diccionari, que arregljava propostes de molts diccionaris, ja reclamava llavors la necessitat de fer normatives paraules «usuals i vàlides».

Estes línies cal entendre-les no tant com a una reprensió a la Secció Filològica de l'IEC, sinó, més aviat, com a una demanda clamorosa. Així, per tant, la negociació entre l'Institut i l'Acadèmia per incorporar paraules generals al corpus lèxic normatiu deuria partir, sens dubte, d'una revisió positiva de les aportacions del *Diccionari normatiu valencià*, i també de les aportacions dels

mitjans de comunicació, amb les quals haurien d'estar íntimament coordinades les institucions normatives. Deixar fora del diccionari normatiu una part molt important d'eixes aportacions (neologismes, manlleus i col·loquialismes) seria, al nostre parer, no solament un entrebanc per a la coordinació entre els dos diccionaris, sinó també un error injustificable.

D'altra banda, el segon principi lexicogràfic fa referència a la necessitat d'arribar a un acord respecte a la **incorporació de lèxic restringit**. En primer lloc, en la qüestió de les variants secundàries, l'Acadèmia té una responsabilitat més gran. A parer nostre, el *Diccionari normatiu valencià* s'extralimita a l'hora d'incorporar variants secundàries, com ara *divorç* o *sancer*, que no són vistes amb bons ulls entre professionals de la llengua. Encara que moltes d'eixes variants són justificades (per exemple, *creiximent* i *acaminar* ja es trobaven en la llengua clàssica i *almorzar* o *abraç* són vives en el valencià actual), convindria que el DNV renunciara a moltes variants secundàries. És veritat que estes entrades aporten informació útil (l'usuari que diu *coneiximent* és advertit que la paraula més adequada és *coneixement*), però, en la pràctica –siguem realistes–, el fet d'incorporar *coneiximent* en el diccionari normatiu permet que qualsevol usuari pugui fer servir eixa paraula en qualsevol context sense tindre en compte que és una variant secundària.

Per molt que una entrada (*cego*) remeta a una altra preferent (*cec*), el diccionari normatiu, en el moment que incorpora estes variants sense cap marca de registre, legitima els usuaris a poder fer servir eixos termes (en este cas, *cego*) en qualsevol context. Esta és una actuació comprensible en un diccionari descriptiu, com el *Diccionari català-valencià-balear*, però no ho és tant per a un diccionari que pretén ser normatiu. Un diccionari normatiu, quan hi ha multiplicat de variants lingüístiques, té una missió fonamental: intervindre i dirigir els parlants proposant-los solucions unívokes, cosa que comporta l'aplicació d'un criteri més restrictiu i més poc permissiu. Així, no introduint variants prescindibles en el diccionari normatiu (*acaminar, cego, divorç, sancer...*),

per molt legítimes que siguen, ens assegurem que els usuaris faran servir tots la mateixa: *caminar, cec, divorci, sencer...* En este sentit, el criteri del *Diccionari de la llengua catalana* és el que deuria prevaldre: per regla general, el diccionari català no accepta variants secundàries innecessàriament. De fet, quan ha incorporat variants secundàries, com ara *cargol, carbassa* i *cartró*, això ha possibilitat que eixes paraules tinguen un cert èxit en textos catalans, on apareixen massa sovint. Penseu que, allà on el DIEC2 proposa una solució (*decebre, sencer, efa*) o, quan és necessari, dos (*patata / creïlla*), el DNV proposa dos variants (*decebre / decepcionar, sencer / sancer*) o inclús tres (*ef / efe / efa, creïlla / patata / pataca*). ¿Realment convé que en un diccionari normatiu figuren tantes entrades secundàries prescindibles?

En segon lloc, pel que fa al lèxic genuí que aporta el *Diccionari normatiu valencià*, la Secció Filològica de l'IEC hauria de reconsiderar seriosament el tractament que ha fet fins ara de les diverses «varietats dialectals», ja que el diccionari valencià ha deixat en evidència l'enorme forat que hi ha en este aspecte en el *Diccionari de la llengua catalana*. ¿Té cap sentit deixar fora del diccionari normatiu variants tan contrastades com *baül, canella, picaport, renyó* o *xafar* i paraules tan usuals i vàlides com *apreci, comboi* ('il·lusió'), *picadeta, socarrat* (*GASTR.*) o *ventolera*, entre moltes altres?

Francament, la no-incorporació d'estos termes genuïns valencians (i no només valencians) en el diccionari de l'IEC per considerar-los despectivament «dialectals» és una manera esbiaixada i contraproductent d'interpretar la riquesa i la realitat de la llengua. Ens atrevim a afirmar, de fet, que l'actuació del DIEC en esta matèria ha sigut tan poc representativa de les diverses sensibilitats lingüístiques que la creació d'una institució valenciana era qüestió de temps; si la Secció Filològica de l'IEC hagués sabut gestionar les aspiracions valencianes i hagués sabut referendar en el diccionari la legítima voluntat dels valencians per «prioritzar i recuperar solucions lingüístiques genuïnes», no seríem en la cruïlla actual –i, ben probablement, no hauria calgut crear cap Acadèmia Valenciana

de la Llengua. Siga com siga, la resolució del conflicte, que és el que ens interessa, passa novament perquè l'Institut d'Estudis Catalans accepte un principi irrenunciable: la llengua està composta de modalitats, i el valencià és una d'elles; consegüentment, les paraules i variants valencianes deurien estar plenament representades en el diccionari normatiu i, alhora, haurien de ser presents en la llengua compartida.

Esta manera d'entendre l'idioma com a una suma de modalitats –que, com sabem, ja tenia, en certa manera, Pompeu Fabra– obliga a replantejar el tractament que fan tots dos diccionaris de les paraules restringides i de les variants geogràfiques. En esta qüestió, el *Diccionari normatiu valencià*, tot i que partix d'eixa concepció i l'eixampla, aplica el mateix criteri que el *Diccionari de la llengua catalana*: no explicitar a quina modalitat correspon la paraula o la variant en qüestió. Ja hem vist, però, que els diccionaris de referència de dos llengües que també disposen de modalitats (l'anglès i el castellà) tracten les paraules restringides i les variants geogràfiques explícitament per mitjà de **marques geogràfiques**: els diccionaris de l'anglès gasten les marques «Br.» (britànic) i «Am.» (americà), i el diccionari normatiu castellà utilitza les marques «Am.» (Amèrica), «Arg.» (Argentina), etc.

Si és necessari que les varietats de la llengua estiguen plenament representades en el diccionari normatiu, igualment primordial és que el diccionari normatiu introduísca marques geogràfiques amb total naturalitat. Si llancem esta afirmació és perquè estem absolutament convençuts que la introducció de marques geogràfiques en els diccionaris és clau per a aconseguir la necessària normalitat institucional i per a reconèixer i estimar les diferències entre els parlars com a riquesa que són, i no com a una deficiència. Creiem que la introducció de marques de modalitat revertiria la situació actual, que consistix en amagar les varietats de la llengua i en avergonyir-se'n. Ben al contrari, les marques de modalitat permeten que totes les varietats estiguen representades i que ens sentim orgullosos de les nostres particularitats.

A l'hora de decidir quines marques geogràfiques convindria usar en el diccionari, una opció és seguir un criteri polític, és a dir, establir una marca per a cada una de «les tres grans regions de la llengua catalana», com Fabra les anomenava: «*Cat.*» per a Catalunya, «*Val.*» per a València i «*Bal.*» per a les Illes Balears. Ara bé: en el cas concret de Catalunya, convindria aplicar un criteri lingüístic (i no administratiu) per tal de donar resposta a la seua dualitat dialectal, de manera que les marques serien «*or.*» per al català oriental (incloent-hi la Catalunya Nord) i «*occ.*» per al català occidental (incloent-hi Andorra i la Franja d'Aragó). En total, doncs, tindriem quatre grans marques geogràfiques:

Catalunya		València	Illes Balears
oriental	occidental		
<i>or.</i>	<i>occ.</i>	<i>val.</i>	<i>bal.</i>

Esta proposta no és cap ocurrència, sinó l'aplicació en el diccionari normatiu de la malaguanyada proposta que van practicar amb molt bon criteri Alcover i Moll en el *Diccionari català-valencià-balear* i que, malauradament, no ha transcendit a cap dels nostres diccionaris normatius. La nostra convicció és que els dos lingüistes balears tenien més bones intuïcions que ningú altre i que el temps els ha donat la raó. Restaurar eixes marques és una necessitat que no reportaria més que beneficis: d'una banda, afloraria la maduresa i l'altura de mires de les dos institucions normativitzadores i segellaria el seu compromís de coordinació; de l'altra, les varietats de la llengua es veurien plenament representades i integrades sense detriment de la indispensable unitat de la llengua. En definitiva, tots n'eixiríem guanyant.

Les marques geogràfiques, no cal dir-ho, s'haurien de fer servir només en dos casos: per a distribuir variants geogràfiques (doblets com *espill* i *mirall*) i per a localitzar paraules genuïnes (com *horabaixa* o *palmito*). En el primer cas (el dels doblats), els diccionaris seguirien el principi de simetria i reciprocitat:

d'esta manera, per exemple, l'entrada *nàixer* del diccionari català remetria a *néixer* i hauria d'anar acompanyada de les marques *val.* i *occ.*, mentre que l'entrada *néixer* del diccionari valencià remetria a *nàixer* i hauria d'anar acompanyada de les marques *or.* i *bal.* Encara més: les entrades preferents haurien d'incloure sempre la informació del geosinònim entre claudàtors.

Diccionari català	Diccionari valencià
nàixer (<i>val.</i> i <i>occ.</i>) → néixer néixer [o nàixer] (<i>or.</i> i <i>bal.</i>)	néixer (<i>or.</i> i <i>bal.</i>) → nàixer nàixer [o néixer] (<i>val.</i> i <i>occ.</i>)

No cal dir que ací caldria afegir els dobles que ha aportat recentment el *Diccionari normatiu valencià*, com ara *baül* / *bagul*, *canella* / *canyella*, *renyó* / *ronyó*, etc.

En el cas de les paraules d'ús restringit, que són les que només afecten un dels quatre territoris (o algun parlar d'un dels territoris), el diccionari deuria indicar amb la marca corresponent que eixa paraula és exclusiva d'un territori o d'un parlar i, si escau, hauria de remetre a la paraula de referència de la modalitat que representa el diccionari. Si, d'altra banda, es decidís entrar en el diccionari paraules molt restringides, caldria utilitzar marques geogràfiques secundàries, com ara «*alg.*» per a alguerés, «*ross.*» per a rossellonés, «*cast.*» per a castellanenc, etc. Comprovem-ho amb exemples:

- **DV:** **muricec** (*occ.*) *m. ZOO.* Rata penada.
- **DC:** **muricec** (*occ.*) *m. ZOO.* Ratapinyada.
- **templat -ada** (*val.*) **2. adj.** Ben plantat, atractiu. *Les xiques del poble són molt templades.*
- **patxoca** (*or.*) *f.* Goig que fa una persona o una cosa per la presència o per l'exuberància del seu cos. *La noia feia patxoca amb aquell vestit nou.*
- **al·lot -a** (*bal.*) *m. i f.* Noi, xic. *Rafa Nadal és conegut com a l'al·lot de Manacor.*

- **rua** (*cast.*) *f.* ALIM. Entrepà.
- **cutxo** (*alg.*) *m.* Gos.

Som conscients que les marques geogràfiques no són sempre tan clares d'establir com pot paréixer en un principi, però, encara que en molts casos siguen generals i imprecises, creiem que incorporar-les només reportaria beneficis.

7. CONCLUSIONS

El *Diccionari normatiu valencià* ha estat envoltat per la polèmica, certament, des del mateix dia que es va publicar a la Xarxa, el 5 de febrer de 2014. Però, encara que cada crítica té la seua raó de ser de cara a cada un dels sectors socials que conformen la complexa societat valenciana, la immensa part de les crítiques han sigut parcials, infundades o injustes. El present treball és el primer que ha mirat d'analitzar amb serenitat i rigor les aportacions lingüístiques i socials del nou diccionari, i la conclusió que en traiem és que, malgrat que el soroll mediàtic ens transmet la idea contrària, eixes aportacions són majoritàriament positives.

Per començar, davant del dubte de si era necessari un diccionari normatiu valencià (apartat 2), hem resolt que sí que ho és perquè existix una identitat valenciana clara que demana que es contemplen oficialment les variants de la seua modalitat, una modalitat reconeguda per Pompeu Fabra i avalada per uns precedents lexicogràfics que es remunten a fa quasi tres segles. Tot seguit (apartat 3), hem vist que l'existència de modalitats en una llengua és un fet normal, però que el nostre sistema normatiu incorre en anomalies, en les quals no cauen normatives més madures i consolidades com la de l'anglès i el castellà.

En segon lloc, hem classificat una mostra representativa de les entrades i accepcions del *Diccionari normatiu valencià* que no apareixen en el *Diccionari de la llengua catalana* de l'IEC (apartat 4), que no són poques (més de 30.000).

Tot seguit, hem valorat eixes aportacions (apartat 5) i hem conclòs que, tot i que són fruit d'una decisió no consensuada amb el diccionari germà i violen el principi de simetria i reciprocitat que ha de regir qualsevol normativa composta, les aportacions són en gran mesura beneficioses i legítimes perquè no generen cap conflicte, sinó que omplim un gran buit incompreensible del diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, el qual ha sigut criticat sovint per professionals de la llengua i dels mitjans de comunicació. Es tracta de:

- Neologismes: *bafle, flexo, xilena...*
- Manlleus: *'hippy', 'look', 'tutti frutti'...*
- Lèxic genuí: *apreci, clòtxina, fideuada...*
- Lèxic col·loquial: *apoquinar, descollonar-se, emparrat...*
- Expressions: *en un bufit, ser més burro que Tacó...*

Pel que fa a les aportacions que creen un conflicte amb el diccionari germà (els dobles asimètrics), les variants principals que incorpora (*baül, canella, renyó*, etc.) estan contrastades i deurien formar part del corpus normatiu comú, mentre que les variants secundàries (*cego, creiximent, sancer*, etc.) són prescindibles i poc pertinents.

Finalment, hem arribat a la conclusió que la coexistència de dos acadèmies i de dos diccionaris normatius no és un problema, sinó que el problema és que les acadèmies estiguen flagrantment descoordinades i que publiquen diccionaris asimètrics. Malauradament, en el nostre cas existix un conflicte públic i notori, però l'anomalia no és directament atribuïble al *Diccionari normatiu valencià*, com es pretén sovint, sinó que la responsabilitat és compartida. És per això que al final del treball (apartat 6) ens hem vist abocats a oferir alternatives a un conflicte que desestabilitza la convivència dels parlants. D'esta manera, després de proposar uns principis fonamentals (el reconeixement mutu, la peremptòria coordinació institucional i la publicació de diccionaris simètrics), hem plante-

jat dos principis lexicogràfics que fan bones les aportacions del *Diccionari normatiu valencià*, com també les demandes de molts agents socials: d'una banda, la incorporació de lèxic general i, de l'altra, la incorporació de lèxic restringit representatiu dels territoris que conformen el nostre domini lingüístic. En eixe sentit, hem proposat la introducció de marques geogràfiques, com fan els diccionaris de l'anglès o del castellà, per la gran utilitat social que proporcionen.

Arribats a este punt, és obvi que ens ompliria de satisfacció que el treball servira per a començar a establir ponts inajornables de diàleg entre dos institucions normatives obligades a entendre's, i que el fruit de la seua coordinació es veïés reflectit en diccionaris normatius simètrics i recíprocs. No cal dir que, encara que els diccionaris normatius tenen més poca incidència social del que creiem, la unificació dels criteris lexicogràfics normatius comportaria uns enormes avantatges lingüístics i socials. Ja d'entrada, un servidor ho agrairà moltíssim, perquè, fins que l'Institut i l'Acadèmia no eliminen les diferències entre els seus diccionaris, m'assaltarà un dubte ben gros que afecta la meua vida professional: si cap alumne em pregunta si l'oració «És precis que vingues» és normativa, ¿què li he de contestar?

BIBLIOGRAFIA

- CORPORACIÓ CATALANA DE MITJANS AUDIOVISUALS (2011): *Llibre d'estil*, publicat en la Xarxa (www.ccma.cat/lilibredestil).
- DCVB = ALCOVER A.M. i MOLL F.B. (1926-1968): *Diccionari català-valencià-balear*. Palma de Mallorca, Ed. Moll.
- DIEC = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1995): *Diccionari de la llengua catalana*, Barcelona / Palma / València, Edicions 62 (Segona edició, 2007).
- DNV = ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA (2014): *Diccionari normatiu valencià*, publicat a la Xarxa (www.avl.gva.es/dnv).

DRAE = REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: *Diccionario de la lengua española* (23a edició, 2014).

FABRA, Pompeu (1919-1928): *Converses filològiques*, Barcelona, Ed. Barcino. A cura de S. Pey (1954-1956).

GDLC = *Gran diccionari de la llengua catalana* (1998), Barcelona, Enciclopèdia Catalana.

LLUÍS LÓPEZ DEL CASTILLO (1998): *Diccionari complementari del català normatiu*, Barcelona, Edicions 62.

PLA NUALART, Albert: «L'estàndard únic sense unitat política o el carro davant dels bous», *Aula de Lletres Valencianes* número 2, pàg. 199-206.

TERMCAT (Centre de Terminologia Catalana): *Cercaterm*, servei de consultes disponible des del web del Centre (www.termcat.cat).

